

Arkuschina A.F., Gulay A.V. Features of Kirovograd dendroflora and its role in optimizing the urban environment

The features of Kirovograd dendroflora and its role in optimizing the urban environment are considered. It's spontaneous and cultivated fractions totals 180 species from 84 genres and 36 families. 11 species grows only in natural habitats, 84 – in nature and culture, 85 – only in culture.

Keywords: dendroflora, urbanoflora, Kirovograd.

УДК 630*27

*Ст. наук. співроб. Н.Л. Блюсюк, канд. с.-г. наук –
НЛТУ України, м. Львів*

**ДЕКОРАТИВНІ ВІДМІНИ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН У
КОЛЕКЦІЇ ДЕНДРОПАРКУ БОТАНІЧНОГО САДУ ЛІСОТЕХ-
НІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Здійснено дослідження видового складу декоративних відмін деревно-чагарникових рослин у колекції дендропарку Ботанічного саду НЛТУ України. Подано розподіл декоративних відмін за життєвими формами (листопадні дерева і кущі, вічнозелені дерева і кущі, листопадні і вічнозелені дерево-кущі) та їх кількісне і відсоткове співвідношення. Встановлено, що домінантною групою є дерева – 39 таксонів, а кущі становлять 34 таксони. Вказано на специфічні декоративні якості цих рослин, які залежать від форми крони, форми листової пластинки та її забарвлення, форми, величини та забарвлення квітів.

Ключові слова: декоративні відміни, листопадні породи, вічнозелені породи.

Ботанічний сад Національного лісотехнічного університету України (м. Львів) – науково-дослідна, навчально-просвітницька та природоохоронна установа загальнодержавного значення. Створений Постановою Ради Міністрів Української РСР від 22 лютого 1991 р., № 33 на основі дендрарію (вул. Ольги Кобилянської, 1), дендропарку (вул. Ген. Чупринки, 103) та арборетуму в селі Страдч Яворівського району Львівської області. Сад займає загальну площу 26,05 га.

Найбільш відвідувана частина Ботанічного саду – дендропарк. Його гостей насамперед цікавлять усілякі цікаві рідкісні деревно-чагарникові особини. Зазвичай, це декоративні відміни (по-іншому – форми). Саме про рослини цих таксономічних одиниць, які є в колекції цього дендрологічного об'єкта, йдеться у нашій публікації. Дендропарк, який нині в складі Ботанічного саду НЛТУ України було закладений у 1954 р. Його площа становить 6,2 га.

Предмет нашого дослідження – колекція деревних рослин дендропарку, зокрема їх декоративні відміни, оскільки кожен п'ятий таксон (а точніше 21,9 %) представлений тією чи іншою таксономічною відміною. Завдяки аналізу кількісного та відсоткового співвідношення декоративних відмін встановлено, що серед життєвих форм декоративних відмін дендрофлори дендропарку Ботанічного саду домінантною групою є дерева – 39 таксонів (44,3 %). Не менш чисельною є також група кущів – 34 таксони (38,6 %). У кількісному співвідношенні це, відповідно, 332 і 202 шт. (рис.).

Серед дерев та кущів переважають листопадні види – 21 таксон (23,9 %), та 27 таксонів (30,7 %) відповідно (табл.).

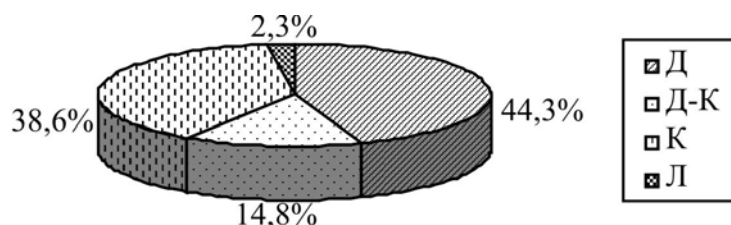

Рис. Відсоткове співвідношення життєвих форм декоративних відмін дендропарку Ботсаду

Табл. Розподіл таксономічних декоративних відмін дендропарку

Життєва форма	Групи листопадних та вічнозелених рослин	Кількість таксономічних відмін	Частка від загальної кількості таксонів, %	Кількість особин, шт.	Частка від загальної кількості особин, %
Дерева	листопадні	21	23,8	60	23,9
	вічнозелені	18	20,4	272	20,4
Дерева-кущі	листопадні	2	2,3	5	2,3
	вічнозелені	11	12,5	42	12,5
Кущі	листопадні	27	30,7	182	30,7
	вічнозелені	7	8,0	20	7,9
Ліани	листопадні	2	2,3	4	2,3
Разом		88	100	585	100

Відміни деревних порід є важливим, додатковим до основних видів, декоративним рослинним матеріалом, застосування якого значно підвищує художній ефект садово-паркових композицій. Так, декоративні відміни деревних порід, які зберігають ті чи інші правильні геометричні обриси крон стабільно зберігають свої декоративні особливості і не потребують штучного формування.

Декоративні відміни можуть мати значення не тільки як допоміжний матеріал до основних видів деревних порід, але можуть бути й основою садово-паркових композицій, оскільки вони мають специфічні декоративні якості, які можуть відігравати центроутворювальну роль запланованих композицій. Найбільшою виразністю характеризуються рослини, що відрізняються формою крони. До них належать пірамідальні, кулясті, парасолькоподібні, плакучі, низькорослі, карликові, розпростерті, подушкоподібні та інші форми. Найбільш поширеними вони є серед листяних листопадних та хвойних порід [1, 2, 3]. У колекції дендропарку Ботанічного саду серед хвойних порід найчастіше трапляється колоноподібна форма крони: *Chamaecyparis lawsoniana* 'Erecta viridis', *Juniperus communis* 'Hibernica', *Juniperus communis* 'Suecica', *Thuja occidentalis* 'Columna', *Thuja occidentalis* 'Douglasii Piramidalis', *Thuja occidentalis* 'Fastigiata', *Taxus baccata* 'Fastigiata'. Використання цих рослин з чіткою геометричною формою крони дало змогу створити виразні композиції в партерній частині дендропарку. Також є види з кулястою формою крони: *Thuja occidentalis* 'Globosa', *Thuja occidentalis* 'Globosa Nana', парасолькоподібною (*Thuja occidentalis* 'Umbraculifera') та розпростертою формою крони (*Taxus baccata* 'Prostrata').

Серед листяних листопадних порід найбільш поширені плакуча форма крони: *Fraxinus excelsior* 'Pendula', *Malus pumila* 'Pendula', *Quercus robur* 'Pendula', *Salix alba* 'Vittelina Pendula' та куляста: *Acer platanoides* 'Globosa', *Robinia pseudoacacia* 'Umbraculifera'. Також є низькорослі форми: *Philadelphus coronarius* 'Nana', *Spiraea japonica* 'Alpina', *Spiraea japonica* 'Little Princess'.

Декоративний ефект може підсилюватись завдяки оригінальній формі листової пластинки. До таких рослин належать розсіченолисті форми, зокрема, група оцтових дерев (*Rhus typhina* 'Laciniata') у партерній частині та *Acer platanoides* 'Palmatifida' і *Alnus incana* 'Pinnatifida' в глибинній території дендропарку. Цікавою є також широколиста форма спіреї японської (*Spiraea japonica* 'Macrophylla') на території спірарію, яку широко використовують в озелененні міст.

Декоративність листків може не тільки підсилювати ефект основних властивостей всієї деревної рослини, але може бути визначальним фактором у композиції зелених насаджень. Так, забарвлення листя є також важливим декоративним фактором для створення контрастних біогруп, ділянок насаджень певного кольору або одиноких кольорових акцентів. Серед вічнозелених рослин в колекції Ботсаду переважають форми з жовтим та жовто-строкатим забарвленням (*Thuja occidentalis* 'Aureospicata', *Thuja occidentalis* 'Globosa Aurea', *Chamaecyparis pisifera* 'Plumosa aurescens', *Taxus baccata* 'Aureo-variegata', *Thuja plicata* 'Zebrina'), з голубуватим відтінком хвої (*Chamaecyparis lawsoniana* 'Glaucua', *Picea pungens* 'Coerulea', *Picea pungens* 'Glaucua').

Серед гам кольорів листопадних порід переважають форми з червоним забарвленням листової пластинки (*Acer pseudoplatanus* 'Purpurea', *Fagus sylvatica* 'Purpurea', *Prunus divaricata* 'Atropurpurea', *Corylus avellana* 'Atropurpurea', *Berberis thunbergii* 'Atropurpurea') та з жовтим забарвленням (*Fraxinus excelsior* 'Aurea', *Ligustrum vulgare* 'Aurea', *Physocarpus opulifolius* 'Aurea', *Aesculus hippocastanum* 'Luteo-variegata'). Також у колекції є строкаті форми: *Acer pseudoplatanus* 'Ptashyne oko', *Ligustrum ovalifolium* 'Variegatum', *Sambucus nigra* 'Albo-variegata', *Symphoricarpos orbiculatus* 'Variegatus'.

Важливою декоративною ознакою можуть бути квіти, їх форма, величина, забарвлення. Особливо це стосується квітучих чагарників, яких використовують для створення бордюрів, груп і солітарних насаджень. Так, ефектно виглядає група дерев каштана кінського з рожевими квітами (*Aesculus hippocastanum* 'Roseoflora') та особини глоду одноматочкового (*Crataegus monogyna* 'Roseoplana', *Crataegus monogyna* 'Rubroplana'), яким притаманне рожеве та червоне забарвлення квітів. Декоративний ефект цих рослин підсилюється ще й повноквітковою структурою їх генеративних органів. У колекції є ще низка повноквіткових рослин різного забарвлення: *Deutzia scabra* 'Candidissima', *Deutzia scabra* 'Plena', *Kerria japonica* 'Pleniflora', *Philadelphus coronarius* 'Plena', *Syringa vulgaris* 'Plena'.

Отже, серед життєвих форм декоративних відмін дендрофлори дендропарку Ботанічного саду домінантною групою є дерева – 39 таксонів (44,3 %). Не менш чисельною є також група кущів – 34 таксони (38,6 %). Серед дерев та кущів переважають листопадні види – 21 таксон (23,9 %), та 27 таксонів (30,7 %) відповідно. Декоративні якості зазначених видів залежать від форми крони, форми листової пластинки та її забарвлення, а також від форми, величини та забарвлення квітів. Урахування цих ознак під час створення композицій значно підсилить їх декоративний ефект та виразність.

Література

1. Александрова М.С. Хвойные растения в вашем саду / М.С. Александрова. – М. : ЗАО "Фитон+", 2004. – 144 с.

2. Колесников А.И. Декоративная дендрология / А.И. Колесников. – М. : Изд-во "Лесн. пром-сть", 1974. – 704 с.

3. Seneta W. Dendrologia / W. Seneta, J. Dolatowski. – Warszawa : Wyd. Naukowe PWN, 2003. – 559 s.

Блюсюк Н.Л. Декоративные формы древесных растений в коллекции дендрологического парка Ботанического сада Лесотехнического университета

Проведено исследование видового состава декоративных форм древесно-кустарниковых растений в коллекции дендропарка Ботанического сада НЛТУ Украины. Подано распределение декоративных форм по жизненным формам (листопадные деревья и кусты, вечнозеленые деревья и кусты, листопадные и вечнозеленые кусты-деревья) и их количественное и процентное соотношение. Установлено, что доминирующей группой являются деревья – 39 таксонов, а кусты составляют 34 таксона. Указано на специфические декоративные качества этих растений, которые зависят от формы кроны, формы листовой пластинки и ее расцветки, формы, размера и расцветки цветов, формы, листопадные породы, вечнозеленые породы.

Ключевые слова: декоративные формы, листопадные породы, вечнозеленые породы.

Blusiuk N.L. Decorative forms of arboreal plants in collection of dendrology park of Botanical garden of wood technology university

Research of specific composition of decorative forms wood and shrub plants is conducted in collection of dendropark of the Botanical garden of NUFWT of Ukraine. Distributing of decorative forms is given after life-form (deciduous trees and bushes, evergreen trees and bushes, deciduous and evergreen bushes – trees) and them quantitative and percent correlation. It is set that a dominant group are trees – 39 taxons, and bushes make 34 taxons. It is indicated on specific decorative qualities of these plants, which depend on the form of crown, form of puff plate and its colouring, form, size and colouring of flowers.

Keywords: decorative forms, deciduous breeds, evergreen breeds.

УДК 630*15:639.12:502(477.42) **Ст. викл. О.Л. Кратюк, канд. біол. наук;**
доц. В.Р. Білецький, канд. техн. наук – Житомирський НАЕУ;
ст. викл. С.М. Шевченко, канд. с.-г. наук – Хмельницький НУ

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАЦІЙ ПОШИРЕННЯ ГЛУЩЦЯ
 (TETRAO UROGALLUS L.) ЗА СЕЗОНАМИ В УМОВАХ
 ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОЛІССЯ**

Здійснено порівняльний аналіз стацій перебування глушця в умовах Центрального Полісся за сезонами. З'ясовано, що біотопи, в яких мешкають птахи, можна розділити на літньо-осінні, зимові та стації токування.

Ключові слова: глушець, *Tetrao urogallus*, стації, сезонне розміщення, Центральне Полісся.

Вступ. Придатність одних і тих же біотопів для проживання тварин і, зокрема, птахів, закономірно ритмічно змінюється упродовж року. Проходження різних фаз життєдіяльності птахів зумовлюється певними вимогами до середовища. Незважаючи на те, що глушець, як осілий птах, упродовж року тримається відносно невеликої за площею території, яка зазвичай приблизно дорівнює 4 лісовим кварталам (близько 400 га), спостережено певні відмінності між стаціями перебування у різні пори року. Загалом питання просторово-ча-